

MONAHISMUL
darul atotcuprinzător
al Duhului Sfânt

Arhimandrit Zaharia ZAHAROU

MONAHISMUL

darul atotcuprinzător
al Duhului Sfânt

Traducere din limba greacă de
Monahia Tecla și Monahia Porfirie
(Mănăstirea Essex)

Editor:

Preot Mihai HAU

Redactori:

Alin LUPU

Ionuț-Constantin PETCU

Layout și copertă:

Daniela Gabriela PASCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ZAHARIA ZAHAROU, arhimandrit

Monahismul - darul atotcuprinzător al Duhului Sfânt /

Arhimandrit Zaharia Zaharou; trad. din lb. greacă de Monahia Tecla și Monahia Porfira (Mănăstirea Essex). - București: Basilica, 2022

ISBN 978-606-29-0528-6

I. Tecla, monahie (trad.)

II. Porfira, monahie (trad.)

2

© 2020 World copyright of Archimandrite Zacharias (Zacharou's) text «ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ, ΤΟ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟ ΧΑΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Προσέγγιση στην παρακαταθήκη του Αγίου Σωφρονίου», The Stavropegic Monastery of St John the Baptist, Essex, UK

ISBN 978-1-909649-49-1 Hardback Edition

ISBN 978-1-909649-50-7 Paperback Edition

Nu este permisă traducerea după textul original sau după traduceri ale textului original fără obținerea acordului în scris al Mănăstirii.

© 2022 pentru prezenta traducere

STAVROPEGIC MONASTERY OF ST JOHN THE BAPTIST

TOLLESHUNT KNIGHTS, by MALDON

ESSEX CM9 8EZ G.B.

© 2022 pentru prezenta ediție

Patriarhia Română, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă,

Editurile Basilica și Trinitas ale Patriarhiei Române, Intrarea Miron Cristea

Nr. 6, Sector 4, cod poștal 040162, București, România

Nota traducătorului

În traducerea în limba română a cărții Monahismul – darul atotcuprinzător al Duhului Sfânt am folosit în general, ca referință pentru citatele din Sfânta Scriptură, Biblia publicată de EIBMBOR, ediția din 2008. Ori de câte ori am apelat la o altă variantă de traducere, am menționat acest lucru în notele de subsol.

ISBN 978-606-29-0528-6

editurabasilica.ro

editura@patriarhia.ro

Cuvânt înainte

În istoria monahismului, cuvântul lui Dumnezeu a avut întotdeauna o însemnătate covârșitoare. De la Sf. Antonie cel Mare și chinovia pahomiană la Sf. Teodor Studitul și, mai târziu, la tradiția monahală a Sfântului Munte Athos, vedem neîncetat cum monahii se adunau în jurul unui Bătrân pentru a primi „merida cuvântului”. Acest fenomen nu se datorează numai faptului că odinioară monahii nu se bucurau de privilegiul de a avea cărți și astfel erau nevoiți să își primească educația doar de la starețul lor. Motivul pentru care se adunau în jurul unui Bătrân este mai degrabă unul duhovnicesc și mult mai profund.

În Evanghelia Sa veșnică, Domnul mărturisește: „Unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (*Matei* 18, 20). Atunci când oamenii se adună laolaltă în numele lui Hristos, cuvântul devine un vehicul al harului și cel care ascultă este reînnoit duhovnicește, îmbogățindu-se mereu în Dumnezeu.

Precum nicio făptură nu este ascunsă înaintea Domnului, ci „toate sunt goale și descoperite, pentru ochii Lui” (*Evrei* 4, 13), la fel și cuvântul Său viu și lucrător este ca o sabie cu două tăișuri, „destoinic să judece simțirile și cugetările inimii” (*Evrei* 4, 12). Luminarea pricinuită de energia cuvântului lui Dumnezeu descoperă dragostea lui Hristos cea „până întru sfârșit” și zămislește frica binecuvântată și plină de evlavie, umplând sufletul de recunoștință: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice” (*Ioan* 6, 68).

Cu puțin înainte de Pătimirea Sa, Domnul le-a spus ucenicilor: „Acum voi sunteți curați, pentru cuvântul pe care vi l-am spus” (*Ioan* 15, 3). Vedem că aceeași taină este lucrătoare și în cuvântul Părinților noștri. Atunci când cuvântul lui Dumnezeu se naște în tăcerea rugăciunii și izvorăște dintr-o inimă rănită de iubire, el devine scândura care ne salvează de la naufragiu¹, căci este plin de energia nezidită a Dumnezeirii și aduce tămăduire, revărsând șuvoaie de viață în inimile oamenilor și împărtășindu-le lumina cunoașterii dumnezeiești. Astfel, slujirea cuvântului devine un act liturgic în timpul căruia se săvârșește un schimb de vieți, atunci când starețul grăiește cu dragoste, iar ucenicul ascultă cu dorire de Dumnezeu și cu încredere în părintele său.

Sfinții care au ajuns la cunoașterea iubirii neprihănite a lui Hristos în Duhul Sfânt dau mărturie de faptul că „a te ruga pentru neamul omenesc înseamnă a-ți vărsa sângele”. Îndrăznim să adăugăm că aceeași jertfă a „sângelui inimii” trebuie adusă și în slujirea cuvântului, de vreme ce acela care vorbește trebuie să zămislească un cuvânt viu prin care să împărtășească reînnoire și har celor ce ascultă.

Capitolele cuprinse în această carte a Preacuviosului nostru Părinte întru Domnul, Arhimandritul Zaharia, își au obârșia în întâlnirile duhovnicești ale obștii noastre și sunt rodul ascultării și împlinirea unei porunci pe care acesta a primit-o de la întemeietorul mănăstirii noastre, Sf. Sofronie Athonitul.

În timpul ultimilor patru ani ai vieții sale pământești, Sfântul Sofronie a vorbit în mod regulat obștii sale, în fiecare zi de luni. Din 1991, el l-a numit pe Părintele Zaharia ca ajutor și urmaș al său în această lucrare de împărtășire a cuvântului lui Dumnezeu. Răspunzând dorinței și setei de cunoaștere a fraților, Părintele Zaharia continuă până în ziua de astăzi să îndeplinească această sarcină atât de însemnată pentru noi.

---

¹ TERTULIAN, *Despre pocăință*, IV, 2, în *Apologeți de limbă latină*, coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 3, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 211.

Biserica lui Hristos este o comuniune de daruri, iar Dumnezeu împarte darurile Sale spre folosul tuturor mădulelor ei. De aceea mănăstirea noastră purcede la publicarea acestei cărți, cu rugăciunea smerită ca ea să aducă reînnoire duhovnicească în viețile tuturor credincioșilor.

Din inimile noastre izvorăște o adâncă și fierbinte recunoștință față de Părintele nostru, care ne-a purtat de grijă ani de-a rândul „întru învățătura și certarea Domnului” (*Efesenii* 6, 4), ostenindu-se „cu cuvântul și cu învățătura” (*1 Timotei* 5, 17), ca să ne împărtășească din belșugul inimii sale. Precum este cu neputință a descrie în cuvinte harul Dumnezeieștii Liturghii, în chip asemănător este foarte greu să înfățișăm experiența întipărită în inimile noastre în toți acești ani în timpul sinaxelor noastre duhovnicești. Pregătind acest prolog, mi-au venit numaidecât în minte cuvintele prin care Cuviosul nostru Părinte Sofronie descrie întâlnirea sa cu Sfântul Siluan:

„Uneori mi se părea că Starețului îi fusese dată puterea de a-și împărtăși starea prin rugăciune celor cu care vorbea. [...] Convorbirea cu Starețul purta o trăsătură aparte, fără seamăn: o desăvârșită simplitate și lipsă de constrângere, o deplină libertate față de orice stinghereală sau frică de a greși cu ceva [...], și în același timp o lăuntrică coardă a sufletului se încorda din răspuțeri cu rugăciune, spre a se învrednici să respire acel duh de care el era plin. Dacă intrați într-o încăpere plină de bună mireasmă, pieptul fără să vrea vi se deschide spre a o primi în străfundurile sale. Aceeași mișcare a sufletului se făcea simțită în întâlnirile cu Starețul. O liniștită, pașnică, dar și foarte puternică, adâncă dorire de a primi mireasma sferei duhului lui Hristos, în care îi fusese dat Starețului să trăiască, pune stăpânire pe suflet. Ce rară îndulcire, fără seamăn și desăvârșit aparte, îți dă întâlnirea cu un astfel de om!”

*Egumenul Mănăstirii Stavropegice „Sfântul Ioan Botezătorul”,
Arhimandritul Petru*

Introducere

Orice mijloc prin care primim harul cel nestricăcios al lui Dumnezeu este o taină. În acest sens putem spune că întreaga noastră Biserică este o Taină. Monahii nu au căutat niciodată ca modul lor de viață să fie socotit drept una dintre Tainele Bisericii, pentru că aceasta ar pune în primejdie caracterul său harismatic. Viața monahală urmează cel mai îndeaproape calea lui Hristos – a umilinței și pogorării Lui de-Sine-deșertătoare, pe de o parte, și a slăvitei Lui înălțări mai presus de ceruri, pe de altă parte, prin care toate darurile Duhului Sfânt s-au revărsat precum ploaia pe pământ. De aceea, instituționalizarea monahismului ar putea numai să devină pricină de îngâmfare și de mândrie, așa cum se întâmplă uneori cu Taina Sfintei Preoții.

Evitând să fie recunoscut drept instituție, monahismul rămâne ascuns de ochii lumii acesteia, ceea ce îi conferă libertatea desăvârșită și absolută de a exista și de a se manifesta numai în planul duhovnicesc, ocârmuit doar de puterea Duhului Sfânt. Dacă monahismul ar deveni instituție, ar înceta să mai fie viață „în afara taberei lumii acesteia” (*Evrei 13, 13*); și-ar pierde puterea harică a smereniei și caracterul prorocesc și paradoxal prin care descoperă și păzește adevărul lui Dumnezeu pe pământ.

Beșugul de viață ce se ascunde în sânul monahismului și autenticitatea etosului său se fac cunoscute prin smerenie și se întemeiază pe taina ascultării. Deși, privită din afară, ascultarea ar părea să nu aibă mare însemnătate, în spatele ei se ascunde un principiu sublim care îl călăuzește

pe om la mult râvnita unire a inimii cu Duhul lui Dumnezeu. Monahismul este un fenomen paradoxal, iar paradoxul lui se vedește tocmai în taina ascultării, pe care Sfântul Sofronie obișnuia să o numească o „sfântă taină”¹. Atunci când ascultarea este așezată la temelia vieții monahale, monahismul devine cu adevărat prorocesc, dând mărturie despre smerenia de negrăit a lui Hristos².

În *Pateric* aflăm o uimitoare pildă despre etosul vieții monahale:

„Zis-a oarecând Avva Moise către fratele Zaharia: «Spune-mi ce să fac». Și auzind, s-a aruncat pe sine jos la picioarele bătrânului, zicând: «Tu mă întrebi, părinte?» Zis-a lui bătrânul: «Crede-mă, Zahario, fiule, că am văzut pe Duhul Sfânt pogorându-Se peste tine și de aceea sunt silit să te întreb». Atunci luând Zaharia culionul său din cap, l-a pus sub picioare și călcându-l a zis: «De nu se va zdrobi omul așa, nu poate să fie monah»³.

Aceasta vedește puterea lăuntrică a virtuții smereniei, pe care monahul o dobândește atunci când se nevoiește să își omoare poftetele pătimășe. Monahismul este, cu adevărat, un fenomen care „nu este din lumea aceasta” (*Ioan* 17, 14, 16; 18, 36). El presupune atât o ieșire, cât și o intrare: o ieșire, în sensul că lumea moare pentru monah, și o intrare în camera de taină a inimii adânci, anticamera Împărăției, unde monahul moare lumii (cf. *Galateni* 6, 14).

Fenomenul paradoxal al monahismului nu este înțeles cu ușurință nici chiar de către toți monahii. Monah este cel care se așază pe sine mai prejos de toată făptura, adevărind cuvintele lui Hristos: „Dacă cineva vrea să fie întâiul, să fie cel din urmă dintre toți și slujitor al tuturor” (*Marcu* 9, 35) și „Cel care slujește este mai mare decât cel ce stă la masă” (cf. *Luca* 22, 27). Care dintre fiii veacului acestuia ar fi atât de nebun

¹ ARHIMANDRITUL SOFRONIE, *Nașterea întru Împărăția cea Neclătită*, trad. Ierom. Rafail Noica, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 179.

² ARHIM. SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 461.

³ *Pentru Avva Zaharia* 3, în *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folosite ale sfinților Bătrâni*, Ed. Episcopiei Ortodoxe a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1994, p. 78.

încât să se pună pe sine de bunăvoie mai prejos decât toți și să devină „un nimic”? Însă fiii luminii, care au gustat din viața cea veșnică și sunt călăuziți de Duhul Sfânt, primesc cu bucurie să Îl urmeze pe Hristos în pogorârea Lui, care este mai uimitoare chiar și decât înălțarea Sa mai presus de ceruri. Numai cei care au cunoscut din cercare „nebulia lui Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu” (cf. *1 Corinteni* 1, 18-24) și s-au încredințat de acestea prin har au curajul să ia asupra-și această nevoință mai presus de fire.

În viața Sf. Maria Egipteanca aflăm o întâmplare care vădește în chip desăvârșit caracterul prorocesc al vieții monahale. Atunci când, din pronia dumnezeiască, Sfântul Zosima și Cuvioasa Maria s-au întâlnit în pustie, ei s-au luat la întrecere în smerenie, care să se așeze pe sine mai prejos decât celălalt, și fiecare îl ruga pe celălalt să binecuvânteze cel dintâi. Recunoscând în Sfântul Zosima darul preoției, Sfânta Maria l-a rugat să binecuvânteze el, însă acesta, înțelegând prin adevăratul său duh prorocesc că darul mai presus de fire al harului care odihnea înlăuntrul sfintei întrecea cu mult propriul său dar, a stăruit să binecuvânteze ea.

Monahismul este prin firea lui prorocesc nu numai din pricina caracterului său adevărat, care atrage Duhul Adevărului, ci și pentru că prorocul lui Dumnezeu nu își are locul în lumea aceasta, întocmai cum „Fiul omului nu a avut unde să-și plece capul” (cf. *Matei* 8, 20; *Luca* 9, 58), nici măcar în sinagoga ce fusese întemeiată în Numele Lui. Însă cuvântul lui Dumnezeu iubește inima prorocului, căci Domnul este singura lui scăpare. De aceea cuvântul curge înlăuntrul lui nestingherit și năvalnic, asemenea unui șuvoi de apă vie, și astfel inima lui devine un vas ales, plin de cuvintele vieții veșnice.

Monahul care este cu adevărat înzestrat cu harismele Duhului fuge de orice cinste ca de foc, știind că aceasta va înăbuși flacăra iubirii de Dumnezeu ce arde în inima lui și va împiedica șuvoiul voii dumnezeiești să curgă înlăuntrul lui și să îl călăuzească. De aceea, monahul nu dorește a-i învăța pe alții, luând asupra sa această lucrare numai ca poruncă sau ascultare primită din partea Bisericii. El preferă mai degrabă să rămână ascuns de ochii lumii acesteia, ca să nu fie văzut de oameni (cf. *Matei* 6, 1-6) și „să-și ia mai multă osândă” (cf. *Iacov* 3, 1), ci să viețuiască numai sub

privirea lui Dumnezeu, Care „vede în ascuns și răsplătește la arătare” (cf. *Matei* 6, 6). Nu caută mângâiere și sprijin în lumea aceasta, ci își pune toată nădejdea în Domnul. Pe El Îl are drept „ancoră neclintită a sufletului”, care îl călăuzește la „cele ce sunt dincolo de catapetasmă” (cf. *Evrei* 6, 19). Pildă desăvârșită a acestei vieți ascunse și necunoscute de oameni este Maica Domnului: măreția prezenței ei smerite a dat mărturie în tăcere, în chip mai grăitor decât orice învățătură.

Din acest motiv mănăstirile sunt întemeiate în locuri retrase, pentru a nu fi influențate de cugetul lumii acesteia, care este incompatibil cu Duhul lui Dumnezeu și îi împiedică pe călugări să păstreze caracterul prorocesc al vieții monahale. A se lăsa ispitit de cugetul lumii acesteia înseamnă a compromite duhul monahismului, ducându-l la secularizare și, în cele din urmă, la o totală distrugere. Zi și noapte, monahul se silește să dobândească nepătimirea, care, potrivit Cuviosului Sofronie, este „lumina vieții celei noi, născând în om noi și sfinte simțăminte, noi gânduri dumnezeiești, o nouă lumină a veșnicului înțeles; este învierea sufletului mai înainte de obșteasca înviere din morți”⁴. De îndată ce această viață nouă încolțește înlăuntrul său, inima monahului se lărgeste și dobândește universalitatea lui Hristos, îmbrățișând în rugăciune întreaga lume. Această rugăciune universală sau ipostatică pentru mântuirea tuturor oamenilor este cea care susține și proslăvește Biserica, păzind totodată întregul univers de la o totală nimicire. Atunci când această rugăciune va înceta pe pământ, va veni sfârșitul lumii, după cum mărturisește Sfântul Siluan⁵.

Puterea monahismului se întemeiază nu pe lucruri exterioare, ci numai pe darul lui Dumnezeu. Darurile firești ale monahului nu ar trebui să impresioneze, să atragă atenția, nici să se facă pricina promovării lui în funcții de răspundere. Altminteri, în loc să urmeze calea harică, viața monahală se va călăuzi după judecata omenească pământească, așa cum se întâmplă în orice instituție din lumea aceasta. Ceea ce ar trebui să ne uimească cu adevărat este monahul care a dobândit smerenia și ascultarea; unul ca acesta este vrednic de încredere și i se poate încredința grija

⁴ ARHIM. SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 194.

⁵ ARHIM. SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 243.

unor sarcini de răspundere. După ce a învățat calea smereniei, care l-a călăuzit la statornicie, va fi „destoinic să învețe și pe alții” (cf. *2 Timotei* 2, 2) și să slujească la mântuirea lor într-o cunoștință. Acesta este principiul ce guvernează întreaga structură a vieții monahale.

Monahismul ne surprinde în primul rând prin caracterul insolit și unic, mai presus de lume, al etosului lui Hristos. Această calitate a vieții monahale de a fi cu totul „altceva” este expresia perspectivei inverse pe care ne-o descoperă Evanghelia, adevărind obârșia ei dumnezeiască. Ea încredințează inima de autenticitatea ei și răstignește mintea cu adevărul evanghelic, călăuzindu-l pe om la pocăință. Acesta este semnul autenticității pe care oamenii doresc să îl vadă în Biserică și mai cu seamă în viața monahilor. Monahul este în același timp o oglindire vie a adevărului lui Hristos pe pământ și o mărturie tăcută a vremelniceii lumii acesteia. Dacă oamenii care viețuiesc în lumea aceasta vor vedea în monah o pildă vie a Evangheliei, „o preoție împărătească, un neam sfânt, un popor agonisit de Dumnezeu” (cf. *1 Petru* 2, 9), ei înșiși vor primi curajul și puterea de a păși pe calea poruncilor.

Monahismul este cu adevărat un fenomen paradoxal, un chip de viețuire care oglindește viața Împărăției viitoare și care este ocârmuit de Însuși Duhul Sfânt. Atunci când îl înțelegem în adevărata lui dimensiune, exclamăm împreună cu Sfânta Biserică în ziua Cincizecimii: „Lucruri minunate au văzut astăzi neamurile în cetatea lui David”⁶.

Monahul este chipul adevărat atât al Învierii, în măsura în care a trecut „de la moarte la viață” (*1 Ioan* 3, 14), cât și al Cincizecimii, atunci când poartă vie în inima lui flacăra Mângâietorului⁷. Mărturia prezenței sale rostește cel mai grăitor cuvânt contemporanilor săi, încredințându-i cu o autoritate de nezdruncinat de adevărul veșnic al „acestei mari taine a dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă ” (cf. *1 Timotei* 3, 16).

⁶ A se vedea Stihirile idiomele de la Laude, în *Utrenia Pogorării Duhului Sfânt*.

⁷ Cf. ARHIM. SOFRONIE, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, trad. Ierom. Rafail Noica, Ed. Sophia, București, 2005, pp. 213, 240.